

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2024-37-116-129>

УДК 378.011.3-051:78

Лабунець Віктор Миколайович,

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри музичного мистецтва,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9154-0955>

gitaraclassic@gmail.com

Карташова Жанна Юріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

, доцент кафедри музичного мистецтва,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7368-9249>

lab_ioanna@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті проаналізовано наукові підходи до визначення естетичної культури, розглядається проблема формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавського навчання, визначається її сутність у контексті загальної педагогічної культури вчителя, розкривається зміст, висвітлюються й конкретизуються основні її характеристики. Будучи складним системним духовно-функціональним утворенням, естетична культура майбутнього вчителя музичного мистецтва спирається на суспільний досвід естетичного освоєння дійсності та знаходиться в стані динамічного розвитку, основою якого є механізм самоорганізації, побудований на взаємозв'язку найважливіших його компонентів – мотиваційно-ціннісного, когнітивно-аналітичного, творчо-діяльнісного. Ми розглядаємо естетичну культуру як особливу спеціалізовану сферу культури, яка функціонально вирішує завдання інтелектуально-чуттєвого відображення змісту закладеного у музичний твір через художні образи. Як складне явище, естетична культура об'єднує сам процес художньої творчості, зокрема інструментально-виконавське мистецтво, систему заходів із створення, збереження та розповсюдження художніх цінностей музичної культури. У процесі дослідження визначено, що ефективність формування естетичної культури майбутнього

вчителя музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавського навчання потребує розроблення сукупності таких педагогічних умов: створення умов для оптимальної самореалізації студента, розкриття його індивідуальних можливостей і здібностей, досягнення ним найвищого рівня морально-духовного естетичного розвитку; розвиток аналітико-рефлексивної діяльності в процесі інструментально-виконавського навчання, що має особливо високу цінність для розвитку естетичного світогляду, музичного та художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва; фахово-педагогічне спрямування підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавського навчання; формування сприятливого психологічного мікроклімату в процесі інструментально-виконавського навчання студентів, який виступає неодмінною умовою будь-якої творчої діяльності, самореалізації у її контексті.

Ключові слова: естетична культура; естетичний смак; інструментально-виконавське навчання; структурно-функціональні компоненти; педагогічні умови; майбутній вчитель музичного мистецтва.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Важливість формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах вищої освіти аргументується в державних документах про освіту: Законі України «Про освіту» (2017), Законі України «Про вищу освіту» (2014), Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)» (1996), Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті (2002), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Концепції літературної освіти (2011), Концепції «Нова українська школа» (2016). У згаданих документах йдеться про підготовку нового покоління учителів з високим загальним рівнем педагогічної та особистісної культури.

Зміна цілей мистецької освіти визначає нове розуміння ролі вчителя музичного мистецтва, діяльність якого стає засобом, джерелом міжсуб'єктної взаємодії «особистість-вчитель – особистість-учень». Це викликає потребу уточнити ціннісно-цільове підґрунтя професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, її форми та засоби, які мають бути спрямовані на всебічний розвиток особистості в умовах, що постійно змінюються.

Відтак, перед мистецькою освітою постає завдання забезпечення не тільки професійної підготовки фахівців, але й формування їхньої естетичної культури як невід'ємного складника загальної культури особистості та важливої умови існування суспільства. Підвищення рівня естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавського навчання розширює межі знань, умінь та навичок (пізнання творів музичного мистецтва, оволодіння багатством виражальних музичного засобів мистецтва, науковими відкриттями в галузі музично-

інструментального виконавства тощо). На сьогодні світобачення особистості потребує змін, назріла гостра потреба вироблення нового розуміння естетичної культури як чинника, що об'єднує не тільки тенденції й суперечності суспільного життя, а й можливі горизонти творчого розвитку. Розв'язання цієї проблеми можливе завдяки набуттю особистістю естетичного досвіду, здатності вносити естетичні цінності до життєвого простору. Особливого значення вона набуває, коли мова йде про вчителя музичного мистецтва – зразка естетичної культури, вихователя прийдешніх поколінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні проводять пошук нових освітніх парадигм, орієнтованих на розвиток всебічно освіченої, висококультурної, творчої особистості, підготовку якої потрібно спрямувати на вирішення проблеми гуманізації. Формування естетичної культури майбутніх учителів як важливої мети педагогічного процесу в сучасних наукових школах та в працях науковців вирішують з позиції: формування особистості в умовах гуманізації вищої школи (Г. Балл, В. Бітаєв, І. Бех, В. Бутенко, М. Євтух, М. Романенко, О. Сухомлинська та ін.); оновлення змісту та шляхів формування естетичної культури (С. Караман, І. Корольова, Н. Миропольська, Л. Москальова, М. Нечепоренко, Н. Остапенко, Е. Палихата, О. Семенов та ін.); поетапного естетичного виховання та формування естетичної культури (Т. Батрак, Л. Гарбузенко, Г. Сотська, В. Швирка, С. Якименко та ін.); формування окремих складників естетичної культури (В. Бутенко, І. Зелена, Н. Калашник, М. Кір'ян, В. Радкіна та ін.); застосування комплексного впливу різних видів мистецтв на формування естетичної культури (О. Отич, Ю. Пастухова, І. Ушакова, В. Швирка, Г. Шевченко та ін.); складників естетичної культури (В. Бутенко, І. Зелена, Н. Калашник, М. Кір'ян, В. Радкіна та ін.); застосування комплексного впливу різних видів мистецтв на формування естетичної культури (О.Отич, Ю. Пастухова, І. Ушакова, В. Швирка, Г. Шевченко та ін.).

Слід зазначити, що вчені розглядають естетичну культуру майбутніх учителів як складову більш загального поняття – педагогічної культури як суб'єктивно детермінованої системи цінностей, культурно-педагогічних знань, норм поведінки, які практично реалізуються у процесі розвитку людини, що сприяють реалізації здібностей учнів, розвитку морально-світоглядних якостей особистості через реалізацію певних педагогічних умов навчання у закладах вищої освіти (І. Пащенко, Ю. Смаковський, Т. Мартинюк, А. Лесик, Н. Косінська та ін.).

Водночас, огляд наукової літератури засвідчив, що проблема формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавського навчання у закладах вищої мистецької ще не стала предметом цілісного дослідження.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті – розкрити теоретико-методологічне значення естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі фахової підготовки, визначити

педагогічні умови формування естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавського навчання.

Зазначену мету було конкретизовано в таких **завданнях**:

- провести аналіз філософської, психолого-педагогічної, мистецтвознавчої та методичної літератури з проблеми дослідження;
- проаналізувати провідні наукові-педагогічні підходи у формуванні естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментального навчання;
- виокремити основні компоненти естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавського навчання;
- окреслити основні педагогічні умови формування естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавського навчання.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

Концептуальні підходи до підготовки фахівців у контексті актуалізації інтеграційно-глобалізаційних тенденцій у освітньому просторі передбачають підвищення пріоритетності освітніх завдань, спрямованих на формування культурного потенціалу суспільства. У дослідженнях науковців із питань фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва суттєву увагу приділено проблемі готовності означених фахівців до формування в учнів здатності сприймати музику та звукове середовище, розуміти їх зв'язок через складний, синтезований конгломерат музично-слухових уявлень, асоціацій, художньо-образного мислення, тембрального слуху. Учені вказують на важливість формування естетичної культури, підкреслюючи феномени музичного сприйняття, слухової уваги як учнів, так і майбутніх учителів музичного мистецтва, розуміючи під тим їх відповідну компетентність до формування естетичної культури.

Основою визначення сутності дефініції «естетична культура» є аналіз та усвідомлення багатогранності феномена «культура», особливостей його вираження на рівні мистецтва музики, зокрема музично-інструментального виконавства. Нині поняття «культура» є предметом досліджень різних наук: філософії, соціології, історії, культурології, психології, педагогіки, мистецтвознавства, етики, естетики, етнографії та ін., що розглядають його з різних позицій. Зокрема, педагогіка досліджує поняття «культура» як основний чинник і соціальний конструкт, що відображає ціннісні продукти духовної й матеріальної діяльності особистості, властивості та якості самої людини як носія й творця культури. Педагогічне трактування культури зосереджується на сфері духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання й освіти, духовної творчості (особливо мистецької).

Слід зазначити, що поняття «культура» розмаїте та відтворюється завдяки комплексу дотичних понять, зокрема, професійної культури, педагогічної культури, естетичної культури, інструментально-виконавської культури, вокально-виконавської культури, вокально-мовленнєвої культури, комунікативної культури виступаючи ознакою фахової підготовленості майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Термін «культура» (від лат. *cultura* – оброблення, виховання, освіта, розвиток, шанування), специфічний спосіб організації й розвитку людської життєдіяльності, уявлень в продуктах матеріальної та духовної праці, в системі соціальних норм і закладів, в духовних цінностях, в сукупності ставлення людей до природи, між собою і до самих себе. Культура характеризує також особливості свідомості, поведінки й діяльності людей в конкретних сферах суспільного життя, – так тлумачить це поняття філософський енциклопедичний словник [14].

Г. Шевченко наголошує на тому, що «...культура особистості виховується культурою у всій її різнобарвності та обов'язково в культурному середовищі, людьми справжньої високої культури, самовихованням сприйняття культури як цінності, що вказує шлях до ідеалу...» [17].

Проблемі формування естетичної культури особистості приділялася значна увага у всі часи. З часів античності музичне мистецтво посідало особливе місце в системі наук і було предметом дослідження філософів, педагогів, естетиків, психологів, музикантів-виконавців. Музика вважалася основним засобом виховання гармонійно розвиненої особистості. Наприклад Платон, розмірковуючи про виховні функції музики, вважав, що вона сприяє вдосконаленню душі. На думку Платона, музика поряд з арифметикою, геометрією та астрономією – це звід необхідного знання для виховання.

Естетична культура це особлива спеціалізована сфера культури, яка функціонально вирішує завдання інтелектуально-чуттєвого відображення змісту закладеного у музичний твір через художні образи. Як складне явище, естетична культура об'єднує сам процес художньої творчості, зокрема інструментально-виконавське мистецтво, систему заходів із створення, збереження і розповсюдження художніх цінностей інструментально-виконавської культури.

Г. Сотська трактує естетичну культуру як «інтегративне утворення, що поєднує особистісні та професійні якості та охоплює естетичну свідомість (естетичні почуття, смак, ідеали), професійно-естетичну компетентність, здатність сприймати, переживати, оцінювати різноманітні естетичні явища відповідно до соціально значущих естетичних норм досконалості й краси, вміння проектувати художньо-педагогічну діяльність згідно з універсальними загальнолюдськими естетичними цінностями, гуманістичними світоглядними позиціями» [13].

За визначенням О. Полатайко, естетична культура особистості в сучасній науковій літературі розглядається як система, що включає в себе такі складові: естетичні цінності, що освоюються в процесі навчання, виховання й розвитку; естетичні установки та потреби (здібності, сприйняття, хвилювання, відношення, почуття, смак, оцінка, ідеал), необхідні для освоєння цінностей; цілеспрямована діяльність і творчість (перевідкриття

попередніх і створення нових естетичних та художніх цінностей у різних видах людської діяльності, у тому числі й у мистецтві); освітній простір, що сприяє зануренню особистості у «світ естетики» (атмосфера, середовище, аура, оточення) [9].

О. Гук наголошує, що суть загальної естетичної культури особистості можна розглядати як таку, що акумулює в собі елементи всіх складників розвитку людини й виявляється як у розумовій (інтелектуальній) діяльності, так і у фізичній досконалості, моральному, трудовому, валеологічному процесах, всіх їх об'єднуючи і гармонізуючи. Таким чином, в естетичній культурі автор виділяє три основні складові, які вбирають у себе всі інші, – естетичне виховання, естетичний розвиток, естетична культура. Вони є надзвичайно складними, тому що вміщують безліч елементів як творчої емоційно-почуттєвої сфери, інтелектуально-інформаційної, так і фізично-біологічної, соціально-громадської, морально-психологічної [4].

Естетична культура особистості, як зазначає О. Пташук, – це така якість індивіда, що виявляється у здібності та вмінні емоційно сприймати й оцінювати явища життя і мистецтва – прекрасні та потворні, трагічні й комічні; перетворювати природу, навколишній світ, людину за законами краси. Естетична культура – складник духовного життя суспільства та кожної людини. Формування естетичної культури, її розвиток істотно залежить від активного ставлення особистості до естетичних цінностей, розвиненого прагнення «споживання» цінностей мистецтва. Однак останнє не гарантує ефективності формування естетичної культури, оскільки мають бути сформовані навички естетичного сприймання, естетичного оцінювання, рефлексії [11].

Естетична культура майбутнього вчителя музичного мистецтва характеризує його долучення до естетичних і художніх цінностей, надбань вітчизняної та світової музичної культури. Це реалізується ним не лише у процесі інструментально-виконавського навчання, а й у активній концертній, культурно-просвітницькій, громадській діяльності тощо. Вчитель-музикант має бути належним чином підготовленим до того, щоб вміти правильно сприймати естетичне, давати йому правильну оцінку і творчо переносити власні враження іншим, при цьому робити це у делікатній, ненав'язливій формі, враховуючи почуттєвий стан і розвиток іншого, його смаки й художньо-естетичні уподобання. Естетична культура майбутнього вчителя музичного мистецтва виявляється у всіх видах і формах його виконавської діяльності, віддзеркалюючи як загальний рівень духовної культури людини, так і конкретні відбиття індивідуальних естетичних уявлень про відносини, поведінку, мислення, мову, міжособистісне спілкування тощо

Ми виходимо з того, що музичне мистецтво є провідним компонентом естетичної культури особистості, адже воно виникло з потреб людини як засіб усвідомлення себе у світі, своїх зв'язків з навколишнім середовищем. Воно створює особливий духовний світ людини – світ краси та емоцій.

Аналіз наукової літератури дозволив виявити, що основними складовими естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва є:

– розвиненість естетичних почуттів, потреб, ідеалів, сформований високий естетичний і художній смак, що надає можливість вчителю аналізувати й оцінювати естетичне в матеріально-предметному світі, в людських стосунках, у професійній діяльності, у мистецтві;

– спрямованість на естетичне у процесі інструментально-виконавського навчання, естетична свідомість, яка включає естетичне сприйняття, естетичний смак, естетичні потреби, інтереси, естетичне почуття, художньо-творчі здібності, музичне мислення, виконавське мислення, художньо-образне мислення;

– художньо-естетична діяльність, яка включає естетичний аспект всіх видів діяльності (інструментально-виконавську діяльність, активну творчо-концертну, музично-просвітницьку діяльність тощо);

– естетика зовнішнього вигляду й поведінки (культура виконавства, його емоційність, точність, лаконізм, образність).

Відтак, можна зробити висновок, що естетична культура виявляється у певній сукупності знань у галузі естетики, різних видів мистецтва, педагогічних засад естетичного виховання й самовиховання; знань, умінь і навичок, які проявляються у естетичній діяльності, в естетичному ставленні людини до діяльності та мистецтва, поєднує її особистісні та професійні естетичні якості та включає естетичну свідомість (естетичні почуття, смак, ідеал), естетико-педагогічну компетентність, здатність сприймати, переживати, оцінювати різноманітні естетичні явища відповідно до соціально значущих естетичних норм досконалості і краси, уміння проектувати творчу художньо-педагогічну та інструментально-виконавську діяльність згідно з універсальними загальнолюдськими естетичними цінностями, гуманістичними світоглядними позиціями.

Ми визначаємо естетичну культуру майбутнього вчителя музичного мистецтва як інтегровану професійно-особистісну властивість, провідними ознаками якої є: естетичний світогляд, естетичний смак, естетичне та художнє сприйняття музичних творів, розвиненість інструментально-виконавських умінь та навичок для здійснення інтерпретації музичних творів на основі глибокого осмислення музики як явища суспільного життя, усвідомлення її закономірностей, стилів та жанрів. естетично спрямованої професійної діяльності, потреба в естетичній самоосвіті й саморозвитку.

У формуванні естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва вагоме місце відводиться категорії «естетичний смак». Процес формування естетичного смаку – складний і багатоаспектний. Він уміщує у собі естетичні знання, творчі вміння, внутрішню красу і готовність до самовираження, самопрезентації та самореалізації в гармонії з довкіллям і на втіху собі й тим, хто оточує.

В. Хом'як, аналізуючи наукові підходи у вітчизняній і зарубіжній педагогіці до формування естетичного смаку, визначає розвинений естетичний смак як здатність людини до узагальнення естетичного, емоційного та поточного, співвіднесення їх зі смаками свого часу, керування власними сутнісними силами та протистояння усьому потворному, формування «гармонії буття» [16].

У галузі мистецько-педагогічної освіти проведено низку наукових досліджень, в яких виявлено умови, шляхи й способи формування естетичного смаку як якості, що визначає особистість музиканта й, зокрема, майбутнього вчителя музичного мистецтва. Основою формування естетичного смаку науковці вважають естетичну оцінну діяльність, яка передбачає систематичне залучення студентів до критичного аналізу сучасної художньої практики і спеціальну організацію художнього спілкування, поєднуючи його з використанням педагогічних стимулів естетичного самовиховання [1; 7; 12].

Проаналізуємо провідні наукові-педагогічні підходи у формуванні естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментального навчання:

– аксіологічний підхід до аналізу процесу формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва ґрунтується на загальних положеннях аксіології. Аксіологічний підхід передбачає чітке визначення професійно-педагогічних цінностей як підґрунтя його реалізації, що характеризує професійне становлення й самовдосконалення особистості сучасного вчителя та створює сприятливі умови для розвитку емоційно-ціннісних переживань і ціннісних орієнтирів, перенесення акценту на опанування студентами освітніх і специфічних цінностей інструментально-виконавської діяльності як провідних її пріоритетів. Тобто цінності є визначальними чинниками ставлення особистості до світу, до себе та до обраної професії. Цінність виступає одним зі способів розуміння такого поняття, як значимість і саме ціннісні орієнтації є вершиною свідомості;

– культурологічний підхід – має спрямовуватися на те, що формування естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва безпосередньо знаходиться у прямому взаємозв'язку з культурою, що забезпечує культуровідповідність художньо-педагогічної освіти, мобілізує естетико-культурологічні ресурси студента, надає можливість сходження від його індивідуального до духовно-практичного досвіду людства, тобто суб'єкта культури, здатного до самовизначення й самореалізації; культурологічний підхід у широкому розумінні визначається як сукупність методологічних прийомів, що забезпечують її аналіз крізь призму системотворних, культурологічних понять, таких, як культура, культурні зразки, норми й цінності, суспільний устрій і спосіб життя, культурна діяльність та інтереси тощо. Відтак, інструментально-виконавську підготовку майбутнього педагога-музиканта, ми розглядаємо з позицій культурологічного підходу, що орієнтує, зокрема, на формування естетичної культури вчителя, як особистості;

– компетентнісний підхід – забезпечує формування професійної естетичної компетентності студента, яка полягає в здатності керуватися набутими естетичними знаннями, в готовності використовувати отриманий естетичний досвід у самостійній інструментально-виконавській діяльності, що є вагомим підґрунтям формування їхньої естетичної культури; одним з показників результативності навчання є компетентність – комплекс здібностей майбутніх учителів музичного мистецтва, необхідних для

здійснення інструментально-виконавської діяльності, що ґрунтується на ціннісних орієнтирах, знаннях, вміннях, навичках, способах діяльності;

– системний підхід – формування здатності майбутнього вчителя музичного мистецтва кваліфіковано й ефективно застосовувати теоретичні знання, знання-засоби, знання-цінності, вміння та навички як у запланованих, так і у непередбачених педагогічних ситуаціях в процесі інструментально-виконавського навчання.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури наукової дозволив вирізнити такі компоненти естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавського навчання:

– мотиваційно-ціннісний компонент, що виражає сформованість мотивів та прагнень особистості до культурного саморозвитку, вироблення ціннісних орієнтацій у галузі музичної культури, виконавської діяльності та майбутньої педагогічної роботи;

– когнітивно-аналітичний – сукупність знань (культурологічних, мистецтвознавчих, психолого-педагогічних, методичних у галузі музичного інструментального виконавства), необхідних майбутньому вчителю музичного мистецтва для оволодіння виконавською культурою та ефективного здійснення музично-педагогічної діяльності, та наявність умінь аналізувати явища музичної культури, визначати шляхи музично-естетичного виховання;

– творчо-діяльнісний – здатність до яскравого художньо-образного виконання музичних творів на основі естетичного смаку, естетичного світогляду, музично-виконавського досвіду, розуміння значення засобів музичної та інструментально-виконавської виразності; здатність до інтерпретації музичних творів відповідно до стилістичних особливостей твору й авторського задуму; сформованість інструментально-виконавських умінь та навичок; здатність до презентації музичних творів.

Орієнтуючись на аксіологічний, культурологічний, компетентнісний, системний підходи, які відповідають сучасним тенденціям розвитку мистецької освіти та сприяють формуванню адекватного соціокультурного, освітнього середовища, вважаємо, що підвищення рівня естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавського навчання потребує розроблення сукупності таких педагогічних умов:

– створення умов для оптимальної самореалізації студента, розкриття його індивідуальних можливостей і здібностей, досягнення ним найвищого рівня морально-духовного естетичного розвитку. Ця умова акумулює в собі складні інтеграційні процеси, які стосуються індивідуального, персоніфікованого досвіду, його інтеграції та взаємодії з регіональними соціокультурним середовищем на основі спільності національних, регіональних та особистісних художніх цінностей і смакових пріоритетів;

– розвиток аналітико-рефлексивної діяльності в процесі інструментального навчання, що має особливо високу цінність для розвитку естетичного світогляду, музичного та художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва, оскільки

вона виступає механізмом інтеграції та взаємодії стихійно-емоційної сфери сприйняття музичних творів та інших творів мистецтва;

– фахово-педагогічне спрямування підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавського навчання. Ця умова передбачає, що інструментально-виконавська підготовка студентів музично-педагогічної спеціальності здійснюється з урахуванням змісту інструментально-виконавської діяльності вчителя на уроці музичного мистецтва та в позаурочний час;

– формування сприятливого психологічного мікроклімату в процесі інструментально-виконавського навчання студентів, який виступає неодмінною умовою будь-якої творчої діяльності, самореалізації у її контексті. Суб'єкт-суб'єктні взаємовідносини учасників освітньої діяльності формують ситуацію, оптимальну для соціального, інтелектуального, культурного, а значить і естетичного розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва, самореалізації його потенційних виконавських можливостей.

Отже, формування естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі інструментально-виконавського навчання визначено як створення цілісної системи, що передбачає посилення уваги до особистості студента з урахуванням його можливостей і потреб; розвиток внутрішньої мотивації, системи знань про естетичні властивості особистості, формування естетичних умінь і навичок, здатність втілювати їх у практичну інструментально-виконавську діяльність, індивідуалізацію кожної особистості в естетичному вихованні.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ \ CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

На основі аналізу наукової літератури розкрита психолого-педагогічна сутність естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, яка є основою для формування в студентів естетичних смаків, естетичного світогляду, професійного ставлення до музичного мистецтва загалом й до інструментально-виконавського мистецтва зокрема, що виявляється в єдності естетичних ідей, теорій та поглядів, самовираженні та самореалізації у професійно-педагогічній діяльності.

Відтак, формування естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментального навчання є безперервним процесом, який поєднує загально-естетичний та виконавський досвід, власний естетичний потенціал, цінності, ідеали студента з його фаховою підготовкою. Теоретичні та практичні складові інструментально-виконавського навчання є основою для формування в майбутнього вчителя музичного мистецтва естетичної культури.

Визначено, що формування естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва забезпечує вироблення ціннісно-мотиваційних спрямувань до розширення інтеграційних знань, оволодіння естетичними категоріями; прагнення до естетичного

розвитку, саморозвитку, самовиховання, творчої самореалізації в процесі інструментально-виконавського навчання. Відповідно у подальших дослідженнях для нас важливим є аналіз впливу педагогічної практики на готовність майбутнього вчителя музичного мистецтва до формування естетичної культури учнів закладів загальної середньої освіти.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLITERATED)

1. Богданова, Н., 2011. Культура життєтворчості особистості. Філософсько-світоглядний аналіз. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 302.
2. Брилін, Б., 1980. Формування смаків. *Музика*, 2. 28–29.
3. Гончаренко, С., 2011. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги, 552.
4. Гук, О. Ф., 2013. Теоретичні передумови формування естетичної культури. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*, 18, 193–199. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprsp_2013_18_28>.
5. *Історія зарубіжної педагогіки*: хрестоматія, 2006. Київ: Центр навчальної літератури, 62–157.
6. Козир, А. В., 2008. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: монографія. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 378.
7. Курлянд, З. Н., 2007. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Знання, 495.
8. Ліхницька, Л. М., 2011. Компонентна структура готовності майбутніх учителів музики до мистецької інноваційної діяльності. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*, 17 (218). 148–153.
9. Полатайко, О. М., 2016. Герменевтичний підхід до формування естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання: зб. наук. пр.*, 1 (7). Суми: ВВП «Мрія», 3–11.
10. Проворова, Є. М., 2011. Особливості музично-педагогічної комунікації вчителя та учнів на уроках музики: [монографія]. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 276–284.
11. Пташук, О. А., 2016. Естетична культура особистості як мета естетичного виховання: теоретичний аналіз. *Інноватика у вихованні*, 3. 289–295.
12. Рудницька, О. П., 2005. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. Тернопіль: Богдан, 360.
13. Сотська, Г. І., 2014. Теоретичні і методичні засади формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва в педагогічних університетах: *дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України*. Київ. 456.
14. *Філософський словник*, 1986. Київ: Голов. ред. УРЕ, 800.
15. Фуллан, Майкл., 2000. *Сили змін: вимірювання глибини освітніх реформ*. Львів: Літопис, 269.

16. Хом'як, О. А., 2016. Ретроспективний огляд проблеми виховання естетичного смаку в системі науково-культурологічного пізнання. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка*. 108–116.

17. Шевченко, Г. П., 2015. Виховання – процес людинотворчості, культуротворчості, духотворчості. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика. Вип. 3*. 288–299. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2015_3_28>.

FORMATION OF AESTHETIC CULTURE OF THE FUTURE TEACHER OF MUSICAL ART IN THE PROCESS OF INSTRUMENTAL AND PERFORMING TRAINING

Labunets Viktor Mykolaiovych,

Doctor of Pedagogic Sciences,
Professor at the Department of Music,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University
Kamianets-Podilskyi, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9154-0955>
gitaraclassic@gmail.com

Kartashova Zhanna Yuriivna,

Candidate of Pedagogic Sciences,
Associate Professor at the Department of Music,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University
Kamianets-Podilskyi, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7368-9249>
lab_ioanna@ukr.net

Abstract. The article analyses scientific approaches to the definition of aesthetic culture, considers the problem of forming the aesthetic culture of future Music teachers in the process of instrumental and performing training, defines its essence in the context of general pedagogical culture of the teacher, reveals the content, highlights and specifies its main characteristics. As a complex systemic spiritual and functional formation, the aesthetic culture of the future Music teacher is based on the social experience of aesthetic mastery of reality and is in a state of dynamic development, based on the mechanism of self-organisation built on the interconnection of its main components – motivational and value, cognitive and analytical, creative and activity. Aesthetic culture is considered as a special branch of culture that functionally solves the problem of intellectual and sensual reflection of the content of musical works through artistic images. As a complex phenomenon, aesthetic culture combines the process of artistic creation itself, including instrumental and performing arts, and a system of measures for creating, preserving and disseminating the artistic values of musical culture. The study revealed that the effectiveness of the formation of the aesthetic culture of a future Music teacher in the process of instrumental and performing training requires the development of a set of the

following pedagogical conditions: creation of conditions for the optimal self-realisation of the student, revealing his/her individual abilities and skills, achieving the highest level of moral and spiritual aesthetic development; development of analytical and reflective activity in the process of instrumental and performing training, which is of particular value for the development of aesthetic outlook, musical and artistic taste of a future Music teacher; professional and pedagogical orientation in the process of instrumental and performing training of future Music teachers; formation of a favourable psychological microclimate in the process of instrumental and performing training of students, which is an indispensable condition for any creative activity and self-realisation in its context.

Key words: aesthetic culture; aesthetic taste; instrumental and performing training; structural and functional components; pedagogical conditions; future Music teacher.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Bohdanova, N., 2011. Kultura zhyttietvorchosti osobystosti. Filosofsko-svitohliadniy analiz [Culture of living creativity and specialness. Philosophical-light-viewing analysis], Kyiv NPU im. M. P. Drahomanova, 302.
2. Brylin, B., 1980. Formuvannia smakiv [Formation of relishes]. *Muzyka*, 2, 28–29.
3. Honcharenko, S., 2011. Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary], Rivne: Volynski oberehy, 552.
4. Huk, O. F., 2013. Teoretychni peredumovy formuvannia estetychnoi kultury [Theoretical changes in the formation of aesthetic culture]. *Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedahohiky*, 18, 193–199. Dostupno: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2013_18_28>.
5. Istoriia zarubizhnoi pedahohiky [History of foreign pedagogy]: khrestomatiia, 2006. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 62–157.
6. Kozyr, A. V., 2008. Profesiina maisternist uchyteliv muzyky: teoriia i praktyka formuvannia v systemi bahatorivnevoi osvity [Professional mastery of music teachers: theory and practice of formation in the system of enrichment education]: monohrafiia. Kyiv: NPU im. M. P. Drahomanova, 378.
7. Kurliand, Z. N., 2007. Pedahohika vyshchoi shkoly [Pedagogy of a high school]: navch. posib. Kyiv: Znannia, 495.
8. Likhitska, L. M., 2011. Komponentna struktura hotovnosti maibutnikh uchyteliv muzyky do mystetskoï innovatsiinoï diialnosti [Component structure of future music teachers' readiness for mystical innovative activity]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, 17 (218), 148–153.
9. Polataiko, O. M., 2016. Hermenevtychnyi pidkhid do formuvannia estetychnoi kultury maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva [Hermeneutic approach to the formation of the aesthetic culture of the future listener of musical mysticism]. *Aktualni pytannia mystetskoï osvity ta vykhovannia: zb. nauk. pr.*, 1 (7), Sumy: VVP "Mriia", 3–11.

10. Provorova, Ye. M., 2011. Osoblyvosti muzychno-pedahohichnoi komunikatsii vchytelia ta uchniv na urokakh muzyky [Features of music-pedagogical communication between teachers and students in music lessons]: [monohrafiia], Kyiv *NPU im. M. P. Drahomanova*, 276–284.

11. Ptashuk, O. A., 2016. Estetychna kultura osobystosti yak meta estetychnoho vykhovannia: teoretychnyi analiz [Aesthetic culture of specialness as a meta-aesthetic inspiration: theoretical analysis]. *Innovatyka u vykhovanni*, 3, 289–295.

12. Rudnytska, O. P. 2005. Pedahohika: zahalna ta mystetska [Pedagogy: hidden and mystical]: navch. posib. Ternopil: Bohdan, 360.

13. Sotska, H. I., 2014. Teoretychni i metodychni zasady formuvannia estetychnoi kultury maibutnikh uchyteliv obrazotvorchoho mystetstva v pedahohichnykh universytetakh [Theoretical and methodological approaches to the formation of the aesthetic culture of future teachers of creative work in pedagogical universities]: *dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04 / In-t ped. osvity i osvity doroslykh NAPN Ukrainy*, Kyiv, 456.

14. Filosofskiy slovnyk [Philosophical Dictionary], 1986. Kyiv Holov. red. URE, 800.

15. Fullan, Maikl, 2000. Syly zmin: vymiriuvannia hlybyny osvity reform [Forces of change: refining the depth of political reforms]. Lviv: Litopys, 269.

16. Khomiak, O. A., 2016. Retrospektyvnyi ohliad problemy vykhovannia estetychnoho smaku v systemi naukovo-kulturolohichnoho piznannia [Retrospective look at the problem of developing aesthetic relish in the system of scientific and cultural knowledge]. *Naukovyi visnyk Kremenetskoï oblasnoï humanitarno-pedahohichnoï akademii im. Tarasa Shevchenka. Serii: Pedahohika*, 108–116.

17. Shevchenko, H. P., 2015. Vykhovannia – protses liudynotvorchosti, kulturotvorchosti, dukhotvorchosti [Vikhovannya is a process of human creativity, cultural creativity, spiritual creativity]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*, 3, 288–299. Dostupno: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2015_3_28>.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2024-37-129-142>

УДК 378.011.3-057.175:[004:005.336.2]

Лимаренко Валерій Ігорович,

доктор філософії, молодший науковий співробітник

НДЛ цифровізації освіти,

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4691-1267>

v.lymarenko@kubg.edu.ua

РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Анотація. У статті досліджується актуальна проблема розвитку цифрової компетентності викладачів закладів вищої освіти в контексті сучасних викликів,